DIRECȚII DE ABORDARE A PATRIMONIULUI CULTURAL IMATERIAL ŞI LIMITELE LOR

ADINA HULUBAŞ*

Relativ recent pătruns în literatura de specialitate din România, conceptul de „patrimoniu cultural imaterial" a înregistrat, în egală măsură, susținători entuziaşti şi contestatari fermi. Dincolo de redefinirea moştenirii spirituale cu o terminologie universal recunoscută şi de limitele limbajului uman, esențială este preocuparea forurilor legislative pentru forma tradițională de cunoaştere a lumii şi pentru transmiterea ei neîntreruptă.

Istoria unui concept

Cea de a 17 sesiune a Conferinței Generale UNESCO, desfăşurată la Paris între 17 octombrie şi 21 noiembrie 1972 avea să dea un caracter instituțional unor temeri legate de protejarea patrimoniului universal, născute încă de la încheierea Primului Război Mondial. Ideea unui „Trust Internațional pentru Patrimoniu" se va fi conturat anterior, în cadrul unei conferințe ținute la Casa Albă, în Washington, în anul 1965 şi trei ani mai târziu, în cadrul Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii, dar abia în data de 16 noiembrie 1972 se semnează *Recomandările privind protecția la nivel național a patrimoniului cultural şi natural*.

Definiția dată atunci pentru patrimoniul cultural se limita la ceea ce astăzi este identificat drept dimensiune materială a culturii unui neam: monumente, grupuri de clădiri şi creații ale omului, toate caracterizate de o „valoare universală excepțională din punct de vedere istoric, ştiințific sau artistic"[1] (http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13087&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html). De-a lungul timpului, lista monumentelor naturale şi culturale a adunat 1 007 elemente protejate, din 161 de state semnatare ale *Convenției*.

* Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" al Academiei Române, Iaşi, str. Th. Codrescu, nr. 2, România.

[1] În acest caz şi, *infra*, pentru toate citatele din surse în limbi străine, traducerea ne aparține.

ALIL, t. LV, 2015, Bucureşti, p. 141–150

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

România va semna şi ea acest manifest pentru protejarea valorilor spirituale şi ecologice în data de 16 mai 1990. În anul următor se fac 13 propuneri comisiei UNESCO, dar este aprobat doar dosarul Deltei Dunării. Încă şase simboluri culturale vor primi prestigioasa protecţie, trei în anul 1993 (mănăstirile din Moldova, Mănăstirea Horezu şi satele cu biserici fortificate din Transilvania) şi încă trei în anul 1999 (fortăreaţa dacică din Munţii Orăştiei, centrul istoric al Sighişoarei şi bisericile din lemn maramureşene).

Limitarea la elementele materiale ale spiritualităţii universale a fost percepută în mod acut abia în anul 2001, când s-a organizat la Torino o masă rotundă cu participare internaţională. UNESCO a folosit atunci o serie de chestionare pentru Comisiile Naţionale ale statelor membre privitoare la legislaţia în vigoare şi la terminologia în uz, pentru a ajunge la următoarea definiţie dată *moştenirii culturale intangibile*, i.e. patrimoniului cultural imaterial: „Procese umane deprinse alături de cunoaşterea, talentele şi creativitatea care se fac cunoscute şi care rezultă în urma acestor procese, produsele pe care le creează şi resursele, spaţiile şi alte aspecte ale contextului natural şi social necesare susţinerii lor; aceste procese conferă comunităţilor existente un sentiment de continuitate cu generaţiile anterioare şi sunt importante pentru identitatea culturală, cât şi pentru salvgardarea diversităţii culturale şi a creativităţii umanităţii” (http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&meeting_id=00047). Definiţia suferea în mod evident de un registru prea ambiguu, tributar ştiinţelor cognitive.

Anterior au mai existat totuşi demersuri pentru protejarea spiritualităţii populare. În anul 1989, tot în cadrul Conferinţei Generale UNESCO de la Paris, s-au semnat *Recomandările pentru salvgardarea culturii tradiţionale şi a folclorului*, în cadrul cărora se sugerau modalităţi de identificare a folclorului pe teren, de conservare, protejare şi diseminare a lui şi se propuneau colaborări internaţionale. La acea dată, folclorul rămânea conceptul de lucru. Zece ani mai târziu, în cadrul unei conferinţe UNESCO – Smithsonian din Washington, s-a făcut evaluarea acestui program de salvgardare, iar întâlnirea de la Torino avea să valorifice clarificările conceptuale şi operaţionale ce au rezultat în urma analizei.

Masa rotundă din martie 2001, de la Torino, intitulată *Definiţii de lucru pentru patrimoniul cultural imaterial*, sugera forurilor UNESCO pregătirea unui instrument normativ internaţional cu obiective precum conservarea creaţiilor aflate în pericol de dispariţie, asigurarea unei recunoaşteri mondiale a acestora, consolidarea identităţilor culturale, facilitarea cooperării sociale în cadrul grupurilor şi între acestea, asigurarea continuităţii istorice, susţinerea diversităţii creative a lumii şi favorizarea accesului la roadele acestei creativităţi. Recunoaştem deja tuşele groase ale legiferării patrimoniului cultural imaterial din cadrul bine-cunoscutei *Convenţii pentru salvgardare*..., semnate în data de 17 octombrie 2003.

Între masa rotundă de la Torino şi proclamarea *Convenţiei*, nu mai puţin de şase întâlniri internaţionale au fost organizate pe tema patrimoniului cultural imaterial, în vederea stabilirii domeniilor, a glosarului şi a formei preliminare a

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

documentului care va acorda statut legal acestui nou domeniu al culturii universale. Alte trei asemenea întâlniri au premers celei de a 32-a Conferințe Generale UNESCO, în cadrul căreia s-a ratificat *Convenția pentru salvgardarea patrimoniului cultural imaterial*. În acest document, atent cântărit de numeroşi experți internaționali, conceptul ce face obiectul lucrării de față este definit astfel: „practici, reprezentări, expresii, cunoştințe, abilități – precum şi instrumente, obiecte, artefacte şi spații culturale asociate lor – pe care comunitățile, grupurile şi, în unele cazuri, indivizii le recunosc ca parte a moştenirii lor culturale". Documentul oferă şi alte lămuriri contextuale: „Acest patrimoniu cultural imaterial, transmis din generație în generație, este recreat continuu de către comunități şi grupuri ca reacție la mediul lor, la interacțiunea lor cu natura şi istoria proprie şi le asigură un sentiment de identitate şi continuitate, promovând astfel respectul pentru diversitatea culturală şi creativitatea umană". Domeniile în care se regăseşte patrimoniul cultural imaterial sunt menționate, fără pretenții de exhaustivitate, a fi „a) tradițiile orale şi expresiile, inclusiv limba ca vehicul al patrimoniului cultural imaterial; b) artele spectacolului; c) practicile sociale, ritualurile şi evenimentele festive; d) cunoştințele şi abilitățile privitoare la natură şi univers; e) meşteşugurile tradiționale" (http://unesdoc. unesco.org/images/0013/001331/133171e.pdf).

O problemă de semantică

Documentele consultate în limba engleză propun spectrul semantic al *moştenirii intangibile*, în timp ce spațiul francofon foloseşte sintagma *patrimoniu imaterial*, determinantul cultural fiind comun ambelor denumiri. Deşi se află în relație de sinonimie parțială cu *patrimoniu*, în limba engleză a fost preferat termenul *moştenire*. Limba latină reprezintă sursa primară, *patrimonium* semnificând „moştenire din partea tatălui". În limba engleză, cuvântul a intrat prin franceza veche, în secolul al 12-lea. E posibil ca accepțiunile de „proprietate a unei biserici" şi de „moştenire spirituală a lui Hristos" să fi făcut cuvântul *patrimony* mai puțin potrivit pentru scopul legiferat, deşi semnificația de „lucruri *imateriale* transmise din trecut" este atestată de dicționare ca prezentă în limbă din anul 1580 (http://dictionary.reference.com/browse/patrimony).

Termenii din perechea *intangibil – imaterial* devin, în acest context, sinonime totale, deşi primul termen, preferat în formulările englezeşti, refuză la nivel ideatic doar simțul tactil atunci când se intră în contact cu cultura tradițională, nu şi cel vizual, auditiv, olfactiv sau gustativ. Spațiul francofon generalizează însă dificultățile de percepție fizică a spiritualității populare şi preferă termenul *imaterial*. Paradoxul acestor concepte este că includ, în final, atât elemente tangibile, cât şi materiale, dar numai ca rezultat al unor acte artistice. Acesta este punctul fragil al definirilor care au făcut obiectul unor îndreptățite obiecții. Materialitatea scoarțelor tradiționale, spre exemplu, nu trebuie privită ca fundament al patrimoniului fizic, ci ca valorificare a cunoştințelor şi talentelor puse la lucru în

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

planul proceselor creative. Am dat acest exemplu, fiindcă dosarul *Tehnici tradiționale de realizare a scoarței în România şi Republica Moldova* va fi propus în anul 2015 pentru *Lista reprezentativă UNESCO a patrimoniului cultural imaterial* de către Comisia pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial a Ministerului Culturii românesc. Tehnicile străvechi, aşadar, fac obiectul acestei inițiative, şi nu dimensiunea materială a meşteşugului, tot aşa cum, în cadrul dosarului Mărțişorului, depus cu un an înainte, ansamblul de credințe şi practici din jurul firului alb-roşu purtat primăvara trebuie să capteze atenția forurilor legislative.

Ceea ce nu are materialitate şi nu poate fi atins este şi inefabil, greu de cuprins în termeni şi definiții. Am văzut în retrospectiva acestei inițiative UNESCO că a fost nevoie de o perioadă lungă de timp şi de elaborate investigații teoretice şi practice pentru a ajunge la formula acceptată în prezent. Toate statele membre au colaborat în vederea decelării celor mai importante feluri în care poate fi denumită spiritualitatea populară. *Patrimoniu cultural imaterial* se afla în uz la data investigațiilor UNESCO în Africa, potrivit Organizației Africane pentru Proprietate Intelectuală şi în arealul islamic, conform unei organizații omologe. În primul caz, expresia se referă la „ansamblul de producții umane, materiale şi imateriale, caracteristice pentru un popor într-un anumit moment şi spațiu. Aceste producții privesc folclorul, siturile şi monumentele şi ansamblurile” (http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/05307.pdf). În mod evident, o asemenea definiție creează necesitatea clarificării conceptului de „folclor”, aflat în uz încă din anul 1846, când anticarul englez William Thoms l-a creat şi folosit într-o scrisoare publicată în revista londoneză „Ateneum”. Organizația culturală, ştiințifică şi educațională islamică defineşte *patrimoniul cultural imaterial* exclusiv prin prisma valorilor produse de doctrina specifică, ca un „ansamblu de valori, idei, credințe, obiceiuri, practici şi legi moştenite de o anumită societate” (*ibidem*).

Pe lângă aceste două organizații guvernamentale, a mai indicat expresia în discuție şi rețeaua internațională non-guvernamentală „Traditions for Tomorrow”, explicând-o astfel: „un ansamblu de elemente intangibile care constituie o rețea internațională de valori şi care defineşte profilul general al unei culturi” (http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/05307.pdf). Iată că terminologia începe să descrie un cerc conceptual, cele două apelative folosite pentru cultura tradițională explicându-se unul pe altul fără un profit prea mare la nivel semantic. Şi pentru ca lucrurile să devină şi mai complicate se indică şi expresia *patrimoniu oral*, atât de către ultima organizație non-guvernamentală indicată, cât şi de instituția islamică menționată anterior. Dacă în mediul musulman expresia în cauză face raportare doar la creațiile literare transmise pe cale orală, „Traditions for Tomorrow” detaliază acest segment al culturii tradiționale: „cunoştințe netranscrise şi neînregistrate prin nici o modalitate tehnică existentă, transmise din generație în generație. Pentru că nu sunt fixe, aceste cunoştințe sunt supuse unor evoluții şi influențe puternice. Aceasta le conferă, succesiv, bogăție şi vulnerabilitate.

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

[Patrimoniul oral] poate conține atât elemente tehnice, cât şi istorice şi mitice. Nu există o definiție limitată şi validitatea lor rezultă în mod direct din existența şi transmiterea lor" (*ibidem*). Textul *Convenției pentru salvgardarea patrimoniului cultural imaterial* include între domeniile vizate expresiile şi tradițiile orale, incluzând astfel dimensiunea lingvistică a zestrei culturale în sfera semantică a inefabilului spiritului uman.

Anul trecut, Chiara Bartolotto nota despre perioada în care se întreprindeau febrile căutări terminologice: „când utilizam expresia «patrimoniu imaterial» la reuniuni sau la schimburile de experiență cu interlocutori instituționali ai Comisiei [Europene] experții în patrimoniu zâmbeau cu suficiență şi non-specialiştii o preluau într-un mod extrem de îndepărtat de definiția propusă de UNESCO: drept un patrimoniu dematerializat sau virtual (baze de date ori metadate) sau ca pe o componentă conceptuală a artei contemporane" (2014: 107). Nici astăzi neajunsurile terminologice nu sunt trecute cu vederea.

Cealaltă încercare (din mediul anglofon) de a cuprinde implicațiile socio-antropologice ale culturii tradiționale foloseşte expresia *moştenire intangibilă*, dar UNESCO se pune la început la adăpost de eventualele neajunsuri terminologice furnizând imediat un sinonim: „Moştenirea culturală intangibilă, cunoscută, de asemenea, drept *moştenire vie*, se referă la practici, reprezentări, expresii, cunoştințe şi abilități transmise de comunități din generație în generație" (http://en.unesco.org/themes/intangible-cultural-heritage). Ideea de practici active, de manifestări colective care au fost deprinse de la antecesori şi sunt transmise în continuare este cuprinsă în conceptul de *viu* (engl. *living*) şi are o continuitate firească în programul internațional „Living Human Treasures", implementat de UNESCO şi în România sub denumirea de „Tezaure umane vii". În 1993, Republica Coreea a propus Comitetului Executiv al UNESCO fondarea acestui program de recompensare a purtătorilor excepționali de cunoaştere tradițională, iar Comitetul a adoptat o decizie care invita statele membre să fondeze asemenea sisteme. De atunci, au fost organizate câteva şedințe şi workshop-uri internaționale în vederea popularizării conceptului şi pentru încurajarea fondării sistemelor naționale. Definirea propriu-zisă a termenului *moştenire* se face pe site-ul UNESCO într-un mod aproape tautologic: „moştenirea este dreptul nostru succesoral (engl. *legacy*), ceva cu care trăim azi şi pe care îl transmitem generațiilor viitoare" (http://whc.unesco.org/en/about/).

Consiliul Internațional pentru Muzica Tradițională, o altă organizație nonguvernamentală consultată de UNESCO în anul 2001 asupra terminologiei potrivite, a analizat proprietatea cuvântului *moştenire*, cu conotațiile sale genetice şi asociate posesiunii, precum şi sensul determinantului *cultural* în expresia cunoscută, menit să diferențieze, alături de *intangibil*, ceea ce ni se transmite la nivel spiritual de alte tipuri de succesiune. Concluzia oferită a fost că „moştenirea culturală imaterială este un fenomen reprezentat de un set de reguli care pot fi

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

predate şi învăţate, transformate şi mutate în timp şi spaţiu şi folosite pentru a crea manifestări expresive precum performanţe artistice, puneri în scenă, producerea de obiecte etc." (http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/05307.pdf).

Studiile privitoare la patrimoniu/moştenire sunt numeroase, dar ele concordă asupra distincţiei dintre *intangibil* şi *tangibil* şi asupra faptului că graniţele dintre acestea se întrepătrund. Mournir Bouchenaki include în prima categorie muzica, poveştile, ritualurile, cunoaşterea tradiţională sistemică şi dezvoltările epice, iar în a doua monumentele şi siturile arheologice, atrăgând atenţia asupra interdependenţei acestor două categorii ale culturii universale (http://openarchive.icomos.org/468/1/2_-_Allocution_Bouchenaki.pdf).

Aceste eforturi conceptuale şi de cuprindere abstractă a bagajului de informaţii străvechi reperabil în zilele noastre au în comun în principal ideea unei vechimi considerabile, aspect care se intersectează semantic cu noţiunea de „tradiţie". În plus, ansamblul de date etnofolclorice are o funcţie identitară, conferă un statut specific unei comunităţi, care poate fi înrudită sau distinctă de alte asemenea grupuri culturale în paleta diversităţii de pe glob. Un ultim aspect este indicat de termenul *viu*; cultura tradiţională aflată în atenţia *Convenţiei pentru salvgardare*... este activă şi în plină transmitere, ideea de moştenire sau patrimoniu acoperind toate cele trei dimensiuni temporale: trecut, prezent şi viitor, un viitor fericit sperat, pentru care lucrează legislaţia actuală.

Acţiuni europene privitoare la patrimoniul cultural imaterial

În anul 2013, Centrul Francez al Patrimoniului Cultural Imaterial de pe lângă Maison des Cultures du Monde a dedicat un volum din seria *Caietelor* sale organizării şi reglementării prin proceduri specifice a domeniului în discuţie. În lucrarea colectivă sunt semnalate diferite aspecte ale gestionării *moştenirii intangibile* din Franţa, Elveţia, Germania, Spania, Belgia şi Italia. Înainte de a valorifica aceste informaţii, trebuie menţionat faptul că articolul 12 al *Convenţiei* UNESCO din 2003 include, în cadrul măsurilor naţionale de salvgardare a patrimoniului cultural imaterial, identificarea şi redactarea unui singur sau a mai multor repertorii specifice, cu o aducere la zi constantă. Rapoartele periodice ale statelor membre către Comitetul UNESCO trebuie să conţină informaţii relevante despre aceste repertorii naţionale ale patrimoniului cultural imaterial.

În România au apărut deja două volume ale acestui inventar (Ispas 2009), iar în Republica Moldova volumul a fost coordonat de eminenta cercetătoare Varvara Buzilă (2013). La noi, volumele pot fi consultate în format pdf pe site-ul Ministerului Culturii (http://cultura.ro/uploads/files/Patrimoniu-cultural-imaterial-2009-1-ro_fara-imagini.pdf şi http://www.cultura.ro/uploads/files/repII_redus_dpi.pdf), o facilitate la care au apelat şi alte ţări, precum Franţa (http://www.inventaire.culture.gouv.fr/), Estonia (http://www. rahvakultuur.ee/?s=2428) sau Danemarca (http://immaterieelerfgoed.nl/). În plus faţă de aceste prezentări sintetice, cu intenţie de exhaustivitate, ale

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

elementelor de cultură şi identitate locală, *Convenţia* sugerează statelor membre semnatare elaborarea de programe, proiecte şi activităţi menite să conserve şi să transmită mai departe informaţia tradiţională.

În Scoţia s-a pus problema unei presiuni în ceea ce priveşte schematizarea unui patrimoniu cultural imaterial cu specific urban, construit cel mai frecvent ca urmare a diversităţii culturale locale. Festivalurile de peste an (http://www.unesco.org.uk/uploads/ICHinScotlandFullReport-July08.pdf) primesc, aşadar, atenţia etnologilor, antropologilor şi sociologilor, acest interes fiind specific ţărilor aflate în etape de urbanizare avansate. Dacă la noi, în urma recensământului din anul 2011, s-a estimat un raport de 52,8% în favoarea populaţiei din mediul urban, încă din anul 1963 s-a ajuns la concluzia că, în Belgia, raportul pune mediul rural în inferioritate, Olanda nu mai are localităţi rurale propriu-zise, în timp ce în Suedia puţine regiuni mai menţineau tradiţiile şi legăturile rurale specifice. Finlanda a devenit progresiv urbană şi industrializată după anul 1945, în Germania exodul urban a început din anii 1870, iar Elveţia a avut parte de cea mai timpurie industrializare, ajunsă deja departe (Beijer 1963). Specialiştii din Franţa au declamat de câteva decenii dispariţia domeniului popular (de Certeau 1980: 64) şi au estimat că exodul rural către oraşe a început în secolul al XIX-lea, cand încă se mai purtau straie tradiţionale prin sate şi „puteau fi culese fără dificultate poveşti populare” în aşezările rurale (Ariès 1993: 263).

Revenind în Scoţia, autorităţile locale au înţeles repede că transmiterea patrimoniului cultural imaterial către generaţiile viitoare devine mai eficientă prin intermediul şcolii, astfel încât programa educaţională adresată vârstelor cuprinse între 3 şi 18 ani conţine numeroase elemente de spiritualitate populară. Această cale de promovare a specificului etnofolcloric a reţinut şi atenţia Teodorei Konach, care subliniază faptul că o astfel de educaţie în şcoli contribuie semnificativ la conturarea unei identităţi culturale aparte. Mai exact, autoarea propune „un model de educaţie inovativ, holistic, pentru o instruire permanentă de-a lungul vieţii. Un asemenea model de educaţie este un concept cu mai multe niveluri, ce implică toate grupurile interesate: entităţi guvernamentale, profesori, elevi, comunităţi locale, organizaţii non-guvernamentale” (Konach 2013: 245–246). Pe acest plan, România suferă acut. Nu există nici măcar o oră cu statut opţional prevăzută în programele şcolare, educaţia estetică lipseşte cu desăvârşire şi astfel se ajunge la vulnerabilitate în faţa *kitsch*-ului, din imposibilitatea unui discernământ valoric, la punerea în circulaţie a obiectelor în serie (mărţişoarele fabricate în China, de exemplu) atunci când există alternative locale, precum şi la aculturaţie, prin adoptarea unor sărbători americane, cu o puternică dominantă comercială. Şcoala poate schimba societatea, nu doar mentalităţile.

O prezentare atractivă, adaptată psihologiei vârstei şcolare, a sărbătorilor româneşti poate „salvgarda” practicile locale pe o perioadă mult mai lungă decât orice proiect. Desigur, înfiinţarea unor asemenea curricule şcolare implică o instruire iniţială riguroasă a cadrelor didactice şi astfel ajungem la un alt tip de programă şcolară, cea universitară şi din unităţile educaţionale cu profil pedagogic.

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

E nevoie ca mai întâi acolo să se acorde atenție patrimoniului cultural imaterial, departe de interpretări superficiale şi de metode moderniste, pentru ca mediul şcolar să beneficieze de o instruire corespunzătoare. Abia aşa decadele următoare vor putea oferi protecție socială identității culturale româneşti de profunzime.

Întorcându-ne la volumul pe tema gestionării europene a patrimoniului cultural imaterial, aflăm că, în Franța, implementarea *Convenției* UNESCO din anul 2003 s-a lovit de câteva situații paradoxale, precum absența unui cadrul legislativ național, aşteptat să fie soluționat în 2014, de o coordonare administrativă precară şi de evoluția divergentă a studiului etnologic față de cel al patrimoniului. Colaborarea dintre asociații şi comunități a avut, totuşi, rezultate pozitive, în Bretania înființându-se, de exemplu, o organizație non-guvernamentală dedicată strict patrimoniului cultural imaterial: „Bretagne Culture Diversité" (Hottin 2013: 30). Din nou, această sugestie s-ar putea dovedi inspirată în mediul social românesc, cu atât mai mult cu cât Bretania şi anumite zone etnografice din România (Maramureşul, sudul țării) au beneficiat de influențe culturale străvechi comune, cu ocazia invaziilor celtice.

Politicile culturale din Elveția sunt construite în jurul conceptului de *subsidiaritate*, o modalitate administrativă de descentralizare, ca să folosim un termen cunoscut din limbajul de specialitate românesc. Principiul suppleanței completează în Elveția cadrul legal în care patrimoniul cultural imaterial este administrat, ceea ce înseamnă că „responsabilitatea unei acțiuni publice [...] trebuie să-i fie încredințată celei mai mici entități capabile să rezolve problema", dar „atunci când problemele o depăşesc instanța superioară trebuie să îi acorde susținere" (Vitali, Dao 2013: 37). Tot în Elveția, ideea unui repertoriu al patrimoniului imaterial a fost transformată într-o bază de date virtuală, o bibliotecă numerică ce poate fi consultată în cele patru limbi naționale şi în limba engleză (http://www.lebendigetraditionen.ch/kantone/ index.html?lang=fr). Facilitățile tehnice sunt remarcabile, iar cuprinderea practicilor rurale alături de cele urbane pe lista reprezentativă a identității culturale elvețiene caracterizează, la fel ca în cazul Scoției, o societate industrială avansată.

Un ultim exemplu citat aici va fi cel al Germaniei, un stat care a ezitat să semneze *Convenția* UNESCO până în luna mai a anului 2012, din motive administrative: „nu deținea fundamente legale sau procese instituționale" specializate pentru domeniul patrimoniului cultural imaterial (Koch, Hanke 2013: 48). De la implementarea actului normativ, Germania s-a concentrat pe promovarea către mass-media şi marele public în general a ideii de patrimoniu cultural imaterial, pe consilierea grupurilor şi specialiştilor asupra acestei probleme şi pe stabilirea unui comitet de experți pentru redactarea repertoriului național al patrimoniului (*ibidem*: 50). Atât elvețienii, care au creat baza de date a „tradițiilor vii", sau germanii, care utilizează formula de „moştenire culturală vie", ca să facem o traducere literală, cât şi site-ul UNESCO pun accent pe ideea de practici culturale active, cu o recunoaştere socială considerabilă. Acesta este, cel mai probabil, nucleul conceptual pentru sfera semantică a culturii spirituale, ca să folosim dihotomia inițială,

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

vizibilă, de exemplu în volumele lui Valer Butură: *Etnografia poporului român*. *Cultura materială* (1978) şi *Cultura spirituală românească* (1992).

Un accent din ce în ce mai apăsat se pune astăzi pe valoarea strategică a moştenirii culturale în Europa. În luna iulie a anului 2014, Comisia Europeană a redactat comunicatul *Pentru o abordare integrativă a moştenirii culturale în Europa*, în care se specifică dubla valoare a patrimoniului: „o avere şi o responsabilitate a tuturor" (http://ec.europa.eu/culture/library/publications/2014-heritage-communication_en.pdf). În final, nu terminologia convenţională (denunţată definitiv de W. Shakespeare, în *Romeo şi Julieta*: „Un nume ce-i? Un trandafir/ Oricum îi spui exală acelaşi scump parfum!"), ci acţiunile întreprinse în scopuri culturale eficiente trebuie să ne ocupe atenţia ca specialişti şi ca purtători de informaţie tradiţională.

BIBLIOGRAFIE

Ariès 1993 = Philippe Ariès, *Essais de mémoire*, *1943–1983*, Paris, Éditions du Seuil.

Bartolotto 2014 = Chiara Bartolotto, *Le transfert d''un standard international. Le patrimoine culturel immatériel vu par la France*, în Julien Bondaz, Florence Graezer-Bideau, Cyril Isnart, Anaïs Leblon (coord.), *Les vocabulaires locaux du « patrimoine ». Traductions, négociations et transformations*, Zürich, Lit Verlag, p. 107–122.

Beijer 1963 = G. Beijer, *Rural Migrants in Urban Setting. An Analysis of the Literature on the problem consequent on the internal migration from rural to urban areas in 12 European countries (1945–1961)*, The Hague, Martinus Nijhoff.

Butură 1978 = Valer Butură, *Etnografia poporului român. Cultura materială*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.

Butură 1992 = Valer Butură, *Cultura spirituală românească*, Bucureşti, Editura Minerva.

Buzilă 2013 = Varvara Buzilă (coord.), *Registrul naţional al patrimoniului cultural imaterial din Republica Moldova,* vol. *A*, Chişinău, Editura Lumina.

Certeau (de) 1980 = Michel de Certeau, *La Culture au pluriel*, Paris, Christian Bourgois Éditeur.

Constantinescu 2014 = Nicolae Constantinescu (coord.), *Patrimoniul cultural imaterial din România*, vol. II (A), Bucureşti, Editura Etnologică.

Hottin 2013 = Christian Hottin, *Le patrimoine culturel immatériel en France: des paradoxes évolutifs*, în *L'administration*: 12–35.

Ispas 2009 = Sabina Ispas (coord.), *Patrimoniul cultural imaterial din România*, vol. I, Institutul de Memorie Culturală.

Konach 2013 = Teodora Konach, *Shaping cultural identity: intangible cultural heritage in primary schools*, în *Rethinking Education*, Bruxelles, European House for Culture, p. 231–255.

L'administration = *L'administration du patrimoine culturel immatériel en Europe. Organisation, réglementation et procédures*, [s.l.], Maison des Cultures du Monde.

Vitali, Dao 2013 = David Vitali, Julia Dao, *L'administration du patrimoine culturel imatériel en Suisse*, în *L'administration*: 36–45.

Koch, Hanke 2013 = Gertrude Koch, Benjamin Hanke, *Get to know and appreciate the living cultural heritage in Germany*, în *L'administration*: 46–56.

Surse electronice

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13087&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.
http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&meeting_id=00047
http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001331/133171e.pdf

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)

http://dictionary.reference.com/browse/patrimony
http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/05307.pdf
http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/05307.pdf
http://en.unesco.org/themes/intangible-cultural-heritage
http://whc.unesco.org/en/about/
http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/05307.pdf
http://openarchive.icomos.org/468/1/2_-_Allocution_Bouchenaki.pdf
http://cultura.ro/uploads/files/Patrimoniu-cultural-imaterial-2009-1-ro_fara-imagini.pdf
http://www.cultura.ro/uploads/files/repII_redus_dpi.pdf
http://www.inventaire.culture.gouv.fr/
http://www.rahvakultuur.ee/?s=2428
http://immaterieelerfgoed.nl/
http://www.unesco.org.uk/uploads/ICHinScotlandFullReport-July08.pdf
http://www.lebendigetraditionen.ch/kantone/index.html?lang=fr
http://ec.europa.eu/culture/library/publications/2014-heritage-communication_en.pdf

APPROACHES TOWARDS THE INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE AND THEIR LIMITS

ABSTRACT

The article discusses the European context of the scientific and legal preoccupations for the universal intangible cultural heritage. UNESCO began its fostering cultural activity in 1972. Since then, numerous programmes were designed to preserve and transmit further the spiritual information. The scientific quest for the appropriate terminology is presented with several comparisons with the Romanian ethnological context. Nevertheless, the limitations of definitions derive from the vastness of folklore and from its ambivalence: although it bears a spiritual, intangible form, it also produces material, palpable objects (traditional carpets, pottery and so on). The author suggests that a better and sooner esthetical training of the children would help the safeguarding process and invokes similar initiatives from European countries.

Keywords: *intangible cultural heritage*, *folklore*, *UNESCO*, *tradition*, *folk knowledge*.

BDD-A25169 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 07:51:06 UTC)